

Олексій ТРЕТЬЯКОВ,
Чернівецький національний університет
ім. Ю. Федьковича, Чернівці (Україна)

Olexiy TRETUAKOV,
Yuriy Fedkovych National University,
Chernivtsi (Ukraine),
svartasol@i.ua

**ЗАМОВНІ ВБИВСТВА У
ДАВНЬОСКАНДИНАВСЬКОМУ
СУСПІЛЬСТВІ (VIII – ПОЧ. XI СТ.)**

**CONTRACT KILLINGS IN OLD
SCANDINAVIAN SOCIETY
(IN THE LATE VIII - MIDDLE XI.)**

Ключевые слова: заказные убийства, раннесредневековое скандинавское общество, эпоха викингов, дружинники, человек вне закона, рабы.

Третьяков Алексей. Заказные убийства в древне-скандинавском обществе (VIII – первая половина. XI ст.).

В статье автор исследует явление заказных убийств в раннесредневековом скандинавском обществе. Анализируется взаимодействие законов направленных против данного вида преступлений. Выделены основные категории убийц и показана их мотивация. Рассмотрены вопросы, связанные с самоидентификацией преступников и связь их действий с мировоззренческими установками эпохи викингов.

Вступ. Проблема співвідношення розвитку права та формування держави займає значне місце в історичній науці. Дослідження окремих стадій та специфіки побутування тих чи інших юридичних норм у конкретний історичний період дозволяє проаналізувати процес політогенезу, а також більш глибоко висвітлити конкретні соціальні відносини та світоглядні норми. Необхідно зауважити, що життєздатність людських об'єднань багато у чому залежала від урівноваження інструментальних здатностей та штучних обмежень агресивності¹. Саме тому, є актуальним аналіз проявів злочинності та реакції соціуму на них. Слід відмітити, що у різні історичні періоди їх суть, зміст, специфіка форм проявлення розрізняються. Особливу увагу, у зв'язку з цим, привертає вбивство. Це пояснюється тим, що феномен смерті та відношення до нього є ключовим у людській свідомості. Крім того, вбивство є, практично, крайнім проявом насильства над особистістю.

Уявлення про «насильство» у різних культурах та історичних періодах були досить неоднозначними. Те ж поняття фізичного вбивства складно піддається визначенню. Прикладом може бути інфантицид – винесення дітей у ліс в голодні роки. Як вбивства не сприймалися і людські жертвоприношення. Крім того, у традиційній свідомості незнайомиць часто сприймається як «нелюдь» та ворог, вбивство «чужого» було меншим «вбивством». Кожна культура створює свій дискурс їх легітимізації.

Окремою категорією вбивств є ті, що виконані на замовлення. Головні причини та мотиви замовних вбивств знаходяться, як правило, у площині політичних, економічних та соціальних відносин, де подібні методи виступають, як ефективний спосіб вирішення проблем. Їх розгляд в контексті ранньосередньовічної скандинавської історії (кінець VIII – середина XI ст.) дає можливість дати відповіді на ряд запитань, що стосуються специфіки формування державних інституцій у Данії, Норвегії, Швеції та Ісландії, а також детально висвітлити розвиток соціальних процесів та особливості світогляду та етики досліджувано-

го періоду.

Дослідження побутування замовних вбивств є актуальним і тому, що в сучасних умовах становлення громадянського суспільства та правової держави виникає необхідність багатоаспектного осмислення юридичної відповідальності.

Метою дослідження є висвітлення особливостей побутування замовних вбивств у ранньосередньовічному скандинавському суспільстві. Її реалізація передбачає вирішення наступних завдань: проаналізувати положення звичаєвого та кодифікованого права, що стосуються вбивств, виділити категорії населення, що здійснювали наймані вбивства, особливості їх мотивації, висвітлити взаємовідношення звичаєвого права, як системи правосуддя із замовниками та найманцями. Досить цікавим є і питання самоідентифікації злочинців.

Основними джерелами для дослідження соціальної структури та особливостей характерних правопорушень і відповідальності за них у епоху вікінгів є збірки законів. Початково юридичні норми не мали запису та передавалися усно, запам'ятовували та трактували закони окрема категорія людей – законоговорителі (швед. *lagman*, норв. *lagmann*, исл. *lugsugumapur*). Кодифікація юридичних документів припадає на XIII ст. Незважаючи на пізній період запису, вони зберегли елементи більш ранніх звичаїв. Їх аналіз дозволяє висвітлити як соціальну структуру, так і особливості характерних правопорушень та відповідальності за них. Про це свідчать і архаїчні алітеративні формули у їх текстах.

Особливе місце серед ранніх писемних джерел Швеції мають обласні закони. Серед них можна виділити «Гуталаг» – обласне право Готланда², «Вестгьотлаг» – один з найдавніших шведських законів³, норвезький збірник «Закони Гулатінга» – один з чотирьох варіантів Ландслову (*Landslov*)⁴. Законодавчим джерелом з історії Ісландії є Сірий Гусак (*Gragas*) – кодифікація XII ст.⁵. Особливою категорією нарративних джерел є саги. На сьогодні продовжується дискусія щодо їх характеру та правдивості по-

даної у них інформації, що пов'язано з боротьбою ісландської «книжної» та європейської фольклорної шкіл. Проте з 1970-х рр. переважаючою стала позиція, що в сагах при розповіді про представників окремих категорій людей виокремлюються певні стереотипні моделі, які, по суті, представляють собою набір очікувань соціуму до всіх членів цієї групи. Незважаючи на умовність оповідних елементів саг, значна кількість фактів відповідає тогочасним реаліям. Це можна побачити у ситуативних конкретизаціях та коментарях авторів⁶. Як зазначає Р. Кук, «якщо автори саг могли вигадувати або перероблювати деякі деталі чи події, то вони не могли видумати культуру й суспільство, яке зображувалось ними з такою постійністю. Розуміння цього факту підштовхує нас до соціокультурно-антропологічного підходу»⁷. Окремо слід виділити групу саг, відомих, як «саги про ісландців». Їх цінність для дослідження побутування явища замовних вбивств пояснюється тим, що основою сюжетів даних джерел був опис конфлікту між окремими людьми та цілими родами. Ще одним джерелом є ісландська «Книга про зайняття землі», генеалогічні списки якої мали, крім іншого, на меті обґрунтувати право тієї чи іншої родини на земельну власність⁸.

Світогляд давніх скандинавів відображено у таких літературних пам'ятках, як «Старша Едда»⁹, підручнику для скальдів Сноррі Стурлусона – «Молодша Едда»¹⁰. Ранній період історії формування давньоскандинавського суспільства висвітлено у «Сазі про Інґлінґів» та «Колі земному»¹¹ цього ж середньовічного автора.

Розглядаючи **історіографію проблеми**, необхідно виділити групу досліджень присвячену проблемі смерті та вбивства у давньоскандинавському та середньовічному суспільстві. Серед загальних праць слід виділити монографію Ф. Арьєса¹². Концепцію смерті у епоху вікінгів за матеріалами саг було розглянуто Х. Еліс¹³. Питаннями дослідження юридичної системи Давньої Ісландії присвячені дослідження Д. Байок¹⁴. На ритуальний характер помсти вказували у своїх дослідженнях Х. Палссон¹⁵ та А. Висоцький¹⁶. Зв'язок помсти та спадкування у епоху вікінгів розглянуто В. Міллером¹⁷. Аналіз юридичного переслідування та життя давньоскандинавських злочинців, поставлених поза законом, міститься у працях Б. Хірша¹⁸, К. Сміта¹⁹, А. Фаулкса²⁰. Ментальної антропології та структурі давньоскандинавського соціуму присвячені численні роботи А. Гуревича²¹. Методології використання давньоскандинавських саг та міфів у відтворенні соціальних та політичних реалій приділено увагу у дослідженні О. Пріцака²². Серед українських дослідників, що займаються історичною танатологією, слід виділити статті Д. Короля. Учасі жінок у військових формаціях та їх ролі у помсті присвячено статті Л. Гардели²³, С. Нікольського²⁴. Незважаючи на значну кількість праць, замовні вбивства в ранньосередньовічній Скандинавії мало висвітлені і, практично, не ставали окремою темою дослідження.

Основна частина. Ранньосередньовічна скандинавська юридична система значною мірою ґрунтувалась на звичаєвому праві. Основною метою законодавства було забезпечення компромісу між членами

соціуму. Незважаючи на високий рівень насилля у суспільстві в епоху вікінгів, однією з головних цінностей була домінанта закону («на праві країна будуватиметься») та збереження традиції (*sipr*). Все це мало на меті досягнення миру (*fripr*). Взагалі, вікінгські саги, незважаючи на войовничі сюжети, відстоюють етику миролюбства, яка має суть прагматичний характер – конфлікт приносить шкоду всім сторонам²⁵.

Вбивство у давньоскандинавському законодавстві диференціювалося на звичайне та ганебне. За тяжкі правопорушення у Скандинавії епохи вікінгів існували наступні види покарання:

Фьорбауггард – мале об'явлення поза законом, трьохрічне вигнання. Термін складається з двох частин. Фьорбауг («кільце життя») – це та плата, яку віддавав засуджений своєму годі. Першим віддавалось срібне кільце, згодом – марку срібла. За неможливості сплати об'явлення поза законом було автоматичним. «Гард» у назві – межі у яких мав право знаходитися засуджений. Зазвичай – це три хутори на відстані не більше ніж один день шляху. До трьох років злочинець міг знаходитися у цих межах. Після цього він мав виїхати з країни на три роки. При цьому він отримував статус недоторканого (*heilagr*). По закінченню терміну всі звинувачення з нього знімалися, і він мав право повернутися до звичайного життя, з поновленими правами²⁶.

Скогганг – це позитивне та повне позбавлення прав. Існували наступні назви людини засудженої до нього: *skuggangsmarg*, *skuggarmarg* та *alsekr*. Ця категорія злочинців могла бути безкарно вбита будь-якою людиною. Крім того, засуджений виключався з соціуму і був змушений шукати сховище у незаселеній місцевості²⁷.

За «Вестгьотлагом» ганебне вбивство входило до переліку *urbotamal* – злочинів, які, безумовно, не могли бути викуплені штрафом і автоматично ставили злочинця поза законом. До них належали і вбивства, що були вчинені зненацька (вбивство сплячого, беззахисного та ін.)²⁸. До ганебного вбивства за «Законами Гулатінга» (гл. 57. (IV.3)) належить навмисне вбивство або скалічення людини. Такий злочин карався поставленням поза законом та конфіскацією родового нерухомого майна – одаля, без права на відшкодування. За підбурювання до вбивства винний мав сплатити передбачений штраф. Цікавим моментом є те, що «Закони Гулатінга» передбачають позбавлення миру та конфіскацію майна месників та поставлених поза законом²⁹. У сагах про оголошених поза законом важлива складова – безправ'я ізґоя: вбити його має право кожен, ті, що допомагають йому, ризикують життям. Оголошений поза законом здійснює довгі переходи в пошуках допомоги, він регулярно змінює місце перебування, він бездомний, він – страшна людина. Згідно ісландським законам ніхто не міг бути поставленим поза законом більш ніж на 20 років. Поставлені поза законом, через те, що ніхто не міг дати їм прихистку, були зазвичай змушені блукати та займатись грабунком³⁰. Крім того, вони часто ховались у печерах або на малодоступних островах, жили більше за рахунок рибальства та продуктів, які відбирали у поселенців³¹. Слід відміти-

ти той факт, що ісландцями позитивно сприймалися злочинці, які були поставлені поза законом у Норвегії та зуміли уникнути покарання.

Починаючи розгляд явища найманих вбивств у ранньосередньовічному скандинавському суспільстві, слід звернути увагу на те, що посилення влади конунгів та родової аристократії, а отже і розвиток феодалних відносин, припадають на X – XI ст. До цього періоду державні інституції були досить слабкими, значну роль відігравала родова знать – хесріри та впливові (сильні) бонди – вільні селяни общинники. Саме тому замовні вбивства стали широко використовуватись у політичній боротьбі.

Зміцнення влади Харальда Прекрасноволосого у Норвегії супроводжувалося знищенням та вигнанням політичних опонентів - знатних людей та сильних бондів, багато з яких, як відомо, емігрували в Ісландію. Випадки, коли конунг наказував їх вбити відомі з «Книги про зайняття землі»³².

В родових сагах фіксуються випадки, коли конунги розсилали людей за кордон для того, щоби вислідити та вбити втікачів, поставлених поза законом, наприклад, в Ісландії та Гренландії. Так, був підсланий Торгейр Хаварссон, який мав відомстити за поранення дружинника норвезького конунга³³. Мандрівка Тормода Скальд Чорних Бровей до Гренландії з метою помсти була викликана дорученням конунга Олафа Харальдссона³⁴. Для ілюстрації поширеності даного явища можна навести казковий сюжет про відправку Ярлом Хаконом до Ісландії магічно оживленої дерев'яної людини, яка мала відомстити за приниження скальду Торлейфу³⁵. Згідно пряді про Тораріна Буйного, конунг Олаф Харальдссон відіслав до Ісландії свого слугу з дорученням до свого дружинника вбити Тораріна, за що сплатив 10 марок та пообіцяв свою дружбу³⁶.

Ліквідація незручної для конунга людини могло бути неофіційною умовою для підвищення статусу в дружині, супроводжуватися цінними подарунками зброї та коштовностей³⁷. У випадку виконання завдання в іншій країні існував ризик бути поставленим поза законом, що, у свою чергу, могло призвести до смерті.

Запровадження християнства у Норвегії Олавом Трюгвассоном було досить жорстоким. Про це свідчить більшість саг, що стосується цього періоду. Дружинники могли використовуватись і для примусу незадоволених релігійними реформами. Пам'ять про це залишилась у матеріалах саг, так у «Сазі про Асмунда сина Атлі» мовиться про наступне: «Конунг каже:

– Є людина на ім'я Соті, родом з Гебридських островів, найбільший вікінг. На початку він жив тут, у країні, і не хотів приймати християнство. Потім він відправився воювати, і з тих самих пір, до цього часу, він постійно знаходиться в вікінгському поході. Нині я маю намір просити тебе знайти його і сказати йому, що він або прийме християнство, або буде вбитий, і я споряджу тебе в подорожі так, як знайду найбільш доцільним»³⁸.

Прикладом замовного вбивства з політичних мотивів може бути вбивство великого бонда Ейнара

сина Еіндріди за наказом Харальда Суворого³⁹. Замовлення на знищення людини могло вирішувати і династичні проблеми. Прикладом може бути наказ Кнуда Могутнього вбити чоловіка своєї доньки⁴⁰.

Політичне вбивство на замовлення правителя – супротивника описане і у «Пряді про Еймунда»⁴¹. Наказ дружиннику у сагах часто описується завуальовано. Таке використання їх київськими князями було неодноразовим. За наказом Володимира «два варяги» вбили його брата Ярополка⁴², 1015 р. дружинники–варяги вбили Гліба за наказом Святополка⁴³.

Іноді правителі тримали при собі з зазначеною метою берсерків: «ярл тримав їх для справ особливих»⁴⁴. Про це ж свідчить прохання берсерків використовувати їх для помсти ворогам, а не домашніх справ⁴⁵.

Проблема непокори общинників часто вирішувалася ліквідацією їх лідерів, як це відбулося з Залізним Скъогті⁴⁶.

Використовувалось найманство і для покращення «криміногенної ситуації». У голодні роки, в Ісландії, коли збільшувалась кількість злочинів, з метою ліквідації грабіжників вдавалися за допомогою до «лісових людей». За порадою Ейольва сина Вальгерд був прийнятий закон за яким кожен хто вб'є трьох засуджених, звільнявся від покарання⁴⁷. В ряді випадків замовне вбивство могло бути здійснене у рамках закону, коли призначалась нагорода за знищення поставленого поза законом. Зазвичай така сума не перевищувала трьох марок срібла, більшою могла бути у виняткових випадках, крім того замовник часто обіцяв сприяти у знятті звинувачень⁴⁸. Іноді наймали вільних людей для вбивства поставлених поза законом, як у випадку з Ейольвом Сірим найнятим для пошуку Гіслі Кислого. При цьому найманці часто полювали зі своїми помічниками⁴⁹.

Умови виконання замовлення могли приймати досить незвичайне спрямування. Так, в «Сазі про Віглунда» вбивство Торгріма Заносливого стало умовою згоди батька дівчини на укладання шлюбу⁵⁰. «Контракт» міг стати і умовою надання прихистку поставленому поза законом⁵¹. Найманих вбивць могли посилати неодноразово, у випадку невдач їх попередників. При цьому довжина шляху часто не грала ролі⁵².

Одним з головних мотивів використання найманців для вбивства було бажання помститися у випадку приниження. У напівлегендарній «Сазі про Золотого Торіра» (гл. X) Торгейр дає гроші Стейнольву, щоби той влаштував засідку на Торіра, який одружився на нареченій замовника. Для послаблення позицій жертви він також платить три марки срібла двом людям за вбивство його побратима⁵³.

Питання входження жінок у військові формації є досить складним та суперечливим. Існують поховання жінок зі зброєю, але їх інтерпретація викликає ряд запитань. Деякі з них можливо трактувати як захоронення носіїв сакральної традиції (сейд – кон), а озброєння – як ритуальні предмети⁵⁴. У фантастичній сазі «Сон Одді Звіздаря» розповідається про дівчину якій: «були не по нутру всі жіночі заняття. Увійшло у

неї в звичай всюди ходити в обладунках і при зброї і вона або поранила або позбавляла життя всякого, хто смів стати їй поперек дороги або чимось їй не сподобався»⁵⁵. У подальшому, за описом, вона стала займатися вікінгськими походами. У «Сазі про Хервьор та Хейдріка» головну героїню описують наступним чином: «також вона частіше чинила погано, ніж добре, і коли їй це було заборонено, вона втекла в ліс і стала вбивати людей заради грошей»⁵⁶. Випадок, коли жінка билася нарівні з чоловіком описується у «Сазі про Гіслі»⁵⁷.

Згадка у сазі жінки–воїна або найманки яка виконувала замовні вбивства, фактично, є легендарною і може вводити до валькірічного міфу.

Жінка як активний месник не фігурує у правових джерелах Скандинавії. Проте, нарративні джерела свідчать, що часто жінка, яка має певний вплив часто діє руками своїх слуг та рабів. Так, Гудрьод, син Хальвдана, був убитий рабом власної дружини Аси⁵⁸. У «Сазі про Херде і островітиах» Торбьєрг спершу на сході привселюдно заявив: «Я вб'ю сама або велю вбити будь-кого, хто вб'є Херда, мого брата.

Найманих вбивць могли посилати неодноразово, у випадку невдач їх попередників. При цьому довжина шляху часто не грала ролі»⁵⁹.

Досить регулярними були конфлікти між ісландськими бондами за викинутих на берег китів, які були великим джерелом харчів та сировини. Часто вони суміщалися з суперечкою за частини суміжних земельних ділянок. При цьому «сильні бонди» не гребували користуватися правом сильного, що припинювало гідність іншої сторони. Це, у свою чергу, породжувало двосторонню агресію та використання для помсти найманців⁶⁰.

Окремою категорією найманих вбивць були раби. Рабство у епоху вікінгів мало, як загальновідомо, домашній характер. Проте, права їх були дуже обмеженими. За вбивство рабом людини згідно «Гуталагу» відповідав господар, він мав сплатити вергельд та видати раба⁶¹.

Раба могли купити спеціально з метою використання для вбивства. Про подібний випадок йдеться у «Сазі про Егіля». Один з героїв сюжету Стейнар купує фізично розвиненого раба, дає йому бойову сокиру та натравлює на сусіднього землевласника, з яким конфліктує через пасовища⁶². У «Сазі про синів Дроплауг» також оповідається про використання раба з метою вбивства. У цьому випадку він належав вітчиму замовника і він, як і у більшості подібних випадків був забезпечений зброєю⁶³.

Раб Гріми Кольбак був підсланий нею для вбивства Торгейра за збездечення її доньки. Платою було надання свободи та дарунки, а також поміч у переходу в уванні та виїзді з Ісландії⁶⁴.

Для помсти за приниження честі в «Пряді про Торстейна» відправляються два робітника⁶⁵.

Для представника традиційного суспільства характерною є міфологічна свідомість. Вона регулювала всі сторони життя, була своєрідним зразком для поведінкових стереотипів. Головним божеством давньоскандинавського пантеону був Один — покровитель знаті, воїнів, скальдів. Його постать є досить

багатогранною. У скандинавській міфології він виступає і як злочинець, порушник кордонів, батько розбрату. Одне з його імен – Бьольвюрк (Лиходій). Саме тому, його модель поведінки та образи і атрибути широко використовувалися вбивцями, які таким чином, часто, ритуалізували свої дії⁶⁶.

Один з описових маркерів злочинця у сагах – одяг. Він був споріднений з соціальним статусом. При описі зовнішнього вигляду вбивці це може бути плащ з капюшоном, що приховує ідентичність⁶⁷, капелюх насунутий на брови. Капелюх та плащ, у свою чергу, – одяг Одіна. З такою ж метою могло використовуватися викривлене ім'я. Ще однією рисою є мовчазливість. Тормод Скальд Чорних Бровей для того, щоб не викликати підозру у людини на яку має нападати одягається плащ навіворт та називається Отрюгом сином Тортюга (Ненадійним сином Підступного)⁶⁸, а переховуючись від помсти перевдягається у лахміття волоцюги.

Для поставлених поза законом характерним було приховування своїх імен, замість цього вони називалися іншими іменами. У «Сазі про Віглунда» двоє братів в одному випадку називають себе Вандрад («Обтяжений бідами») та Торрад («Свонравний»), у іншому – Ерном та Хравном⁶⁹.

У текстах саг часто вживаються назви одягу, які характеризують людей, які займаються бродяжництвом або за певних причин видають себе за жебрака: жебрацький одяг (stafkarla-gervi), жебрацький убір (stafkarla-býning, stafkarla-kljipi), жебрацький капелюх (stafkarla-hútt) ⁷⁰. У «Пряді про Еймунда» описується: «Еймунд нарядився у жебрацький одяг (= stafkarlsbuning)». Для того, щоби залишитись невідомими, воїни могли споряджатися як купці⁷¹.

Висновки. Наше дослідження не завершує означену тему. Вона вимагає подальшого аналізу та вивчення. Підсумовуюче все вищевикладене, слід сказати, що трансформація родоплемінного ладу у феодальні відносини породжувала численні політичні та соціальні конфлікти. Це збільшувало роль насильства у суспільстві, що, у свою чергу, викликало розвиток явища найманства.

References:

- ¹ Nazaretyan A.P. Nasy'lie y' terpymost': antropologicheskaya retrospektyva. – [elektronnyj resurs]. – rezhim dostupu: <http://www.evolbiol.ru/document/1032>
- ² Gutalag // Yz rannej istorii shvedsk'ogo naroda y' gosudarstva: pervie opysanya y' zakoni. – M.: Rossyjsk. gos. gumanyt. un-t, 1999. – S. 113 – 170.
- ³ Vestgöttag. Starshaya redakcyia // Yz rannej y' storii shvedsk'ogo naroda y' gosudarstva: pervie opysanya y' zakoni. – M.: Rossyjsk. gos. gumanyt. un-t, 1999. – S. 173 – 277.
- ⁴ Zakoni Gulatynga v redakcyi korolya Magnusa Yspravytelya Zakonov 1274 g. - [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: <http://norse.ulver.com/src/other/landslov/chapter4.html>
- ⁵ Grágás. Konungsbók. – Odense: Odense Universitetsforlag, 1974. – 228 p.
- ⁶ Gurevych A. Ya. Chelovecheskoe dostoinstvo y' sotsyal'naya struktura. Opit prochteny'ya dvux yslandskikh

- sag // *Odyssey. Chelovek v istorii*. – 1997. – M.: Nauka. 1998. – S.
- ⁷ Kuk R. *Iskusstvo i istoria v islandskiyh rodovix sagah*. – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: <http://www.ulfdalir.ru/>
- ⁸ *Knyga o zanyaty zemly. Landnámabók*. – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: <http://norse.ulver.com/src/lmb/index.html>
- ⁹ *Starshaya Edda. Drevneyslandskye pesni o bogax i gheroyah*. – Leningrad: Izd-vo AN SSSR. – 260 s.
- ¹⁰ Snorry` Sturluson. *Mladshaya Edda*. – Sankt-Peterburg: Nauka, 2006. – 144 s.
- ¹¹ Snorry` Sturluson. *Krug zemnoj*. – M.: Nauka, 1980. – 688 s.
- ¹² Ar`es F. *Chelovek pered lyczom smerty*. – M.: Izdatel'skaya gruppya «Progress» - «Progress – Akademya», 1992. – 528 s.
- ¹³ Ellis H.R. *The road to Hel. A Study of the Conception of the Dead in Old Norse Literature*. – New York: Greenwood press, publishers, 1968. – 208 p.
- ¹⁴ Bajok Dzh. L. *Islandy`ya epoxy vykyngov*. – M.: Astrel`, 2012. – 912 s.; Bajok Dzh. L. *Islandskiy al'ty`ng: zarya parlamentskoj demokratii* – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: <http://norse.ulver.com/articles/byock/althing.html>
- ¹⁵ Palsson X. *Odnycheskoe v «Sage o Gysly»*. – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: <https://norse.ulver.com/articles/palsson.html>
- ¹⁶ Vysoczkiy A.A. *Odinichne u «Sazi pro syniv Droplaug»*. – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: <http://journals.hnpu.edu.ua/ojs/liter/article/view/199>
- ¹⁷ Miller W.J. *Bloodtaking and Peacemaking. Feud, Law and Society in Saga Iceland*. Chicago – London: The University of Chicago Press, 1990. – 407 p.
- ¹⁸ Hirsch B. *The Life of an Icelandic Outlaw: A Comparative Analysis of Gísla saga and Grettis saga*. – [elektr. resurs]. – rezhym dostupu: <https://www.nottingham.ac.uk/english/documents/innervate/09-10/0910hirschicelandicoutlaw.pdf>
- ¹⁹ Smith K.P. *Outlaw archaeology: marginality, resistance, and exile - tales from the Viking Age and beyond*. – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: https://www.academia.edu/1673957/Outlaw_archaeology_marginality_resistance_and_exile_-_tales_from_the_Viking_Age_and_beyond
- ²⁰ Faulkes A. *Outlaws in medieval England and Iceland*. – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: <http://vsnrweb-publications.org.uk/Outlaws%20talk.pdf>
- ²¹ Gurevych A. Ya. *Izbrannie trudy. Drevnye germanczy. Vykyngy*. – SPb.: Izd-vo S. – Peterb. un-ta, 2007. – 352 s.; Gurevych A. Ya. *Indyvud y socyum na srednevekovom Zapade*. – M.: «Rossyjskaya polytycheskaya encyklopedya» (ROSSPEN), 2005. — 424 s.
- ²² Priczak O. *Pohodzhennya Rusi. Starodavni skandynavs`ki dzherela. Tom 1*. — K.: Oberegy, 1997. – 1084 s.
- ²³ Gardela L. «Warrior-women» in Viking Age Scandinavia? A preliminary archaeological study // *Analecta archaeologica ressoviensia. Funerary archaeology. Archeologia funeralna*. – Vol. 8. – Rzeszów: Institute of Archaeology Rzeszów University. – P. 273 – 340.
- ²⁴ Nykol'skiy S.L. *O haraktere uchastyia zhenshhyn v krovnoj mesty (Skandynavya y Drevnyaya Rus') // Drevnejshy`e gosudarstva Vostochnoj Evropy – 1999*. – M.: «Vostochnaya Literatura» RAN, 2001. – S. 160 – 169.
- ²⁵ Eremenko A.B. *Myrolyubye v etycheskoj systeme vykynskiyh sag // Nauchnie vedomosti Belgorodskogo gosudarstvennogo unyvers`teta. Serya: Istoria. Polytologiya*. – Vip. 7 (62). – T. 10. – Belgorod: Izd-vo Belgorodskogo gosudarstvennogo unyversyteta., 2009. – S. 48 – 50.
- ²⁶ Bajok Dzh. L. *Islandy`ya epoxy vykyngov*. – M.: Astrel`, 2012. – S. 355.
- ²⁷ *Ibid.*, S. 354 - 355.
- ²⁸ Vestgötlag. *Starshaya redakcyia // Iz rannej istorii shvedskogo naroda y gosudarstva: pervie opysanya y zakoni*. – M.: Rossyjsk. gos. gumanyt. un-t, 1999. – S. 206.
- ²⁹ *Zakoni Gulatynga v redakcii korolya Magnusa Ispravtyelya Zakonov 1274 g.* – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: <http://norse.ulver.com/src/other/landslov/chapter4.html>
- ³⁰ *Saga o Grettyre*. – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: <https://norse.ulver.com/src/isl/grettir/ru.html>
- ³¹ Olafsson G., McGovernz T.H., Smith K.P. *Outlaws of Surtshellir Cave: the Underground Economy of Viking Age Iceland*. – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: https://www.researchgate.net/publication/259741858_Outlaws_of_Surtshellir_Cave_The_Underground_Economy_of_Viking_Age_Iceland
- ³² *Knyga o zanyatii zemly*. – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: <http://norse.narod.ru/src/lmb/4ru.html>
- ³³ *Islandskye sagy*. – T. 1. – M.: Yaziky russkoj kul'turi, 2000. – S. 154.
- ³⁴ *Ibid.*, S. 151 – 153.
- ³⁵ Pryad` o Torlejve Yarlovom skal`de. Þorleifs þáttur jarlsskálds – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: <https://norse.ulver.com/src/isl/thorleif-jarl/ru.html>
- ³⁶ Pryad` o Torary`ne Bujnom. Þórarins þáttur ofsa. – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: <http://norse.ulver.com/src/isl/thorarino/ru.html>
- ³⁷ *Islandskye sagy*. – T. 1. – M.: Yaziky russkoj kul'turi, 2000. – S. 171–173.
- ³⁸ *Saga ob Asmunde sine Atly`*. – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: <http://norse.ulver.com/src/isl/asmund/ru.html>
- ³⁹ Uspenskiy B.F. *Lyudy, teksti y veshhy. Iz istorii kul'turi srednevekovoj Ckandynavii*. – M.: FORUM : NEOLYT, 2015. – S. 189.
- ⁴⁰ Roskyl'skaya xronyka // *Drevnejshye gosudarstva Vostochnoj Evropy: 2001 god: Istorycheskaya pamyat` y formi ee voploshhenya*. – M.: Nauka, 2003. – S. 330.
- ⁴¹ Dzhakson T.N. *Islandskye korolevskye sagy o Vostochnoj Evrope (pervaya tret` XI v.)*. — M.: Ladomy`r, 1994. – S. 113-115.
- ⁴² *Povest` vremennix let po Lavrent`evskomu spysku 1377 goda*. – SPb.: Vyta-Nova, 2012. – S. 53.
- ⁴³ *Ibid.*, S. 95.
- ⁴⁴ *Islandskye sagy*. – T. 1. – M.: Yaziky` russkoj kul'turi, 2000. – S. 45.
- ⁴⁵ *Ibid.*, S. 47
- ⁴⁶ Snorry` Sturluson. *Krug Zemnoj*. – M.: Nauka, 1995. – S. 141.
- ⁴⁷ *Knyga o zanyaty zemly. Iz «Knygy Ushhelnoj Reky»*. – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: <http://norse.narod.ru/src/lmb/4ru.html>
- ⁴⁸ *Saga o Gretty`re*. – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: <https://norse.ulver.com/src/isl/grettir/ru.html>
- ⁴⁹ *Islandskye sagy. Irlandskiy epos*. – M.: Izd-vo «Hudozhestvennaya lyteratura», 1973. – S. 54.
- ⁵⁰ *Saga o Vygglunde. Víglundar saga*. – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: <http://norse.narod.ru/src/isl/viglund/ru.html>
- ⁵¹ *Saga pro Zolotogo Toryra*. – [elektronnyj resurs]. – rezhym dostupu: <http://norse.ulver.com/src/isl/gullthorir/ru.html>

- ⁵²Islandsky`e sagy`. Irlandsky`j epos. – M.: Izd-vo «Hudozhestvennaya lyteratura», 1973. –S. 80.
- ⁵³Saga pro Zolotogo Toryra. – [elektronnyj resurs]. – rezhy-m dostupu: <http://norse.ulver.com/src/isl/gullthorir/ru.html>
- ⁵⁴Gardeła L. «Warrior-women» in Viking Age ... – R. 282 – 285.
- ⁵⁵Son Oddy` Zvezdocheta. – [elektronnyj resurs]. – rezhy-m dostupu: <http://norse.ulver.com/src/isl/stjornuodd/ru.html>
- ⁵⁶Saga o Hervēr y Hejdreke. Hervarar saga ok Heiðreks. – [elektronnyj resurs]. – rezhy-m dostupu: <https://norse.ulver.com/src/forn/hervor/ru.html>
- ⁵⁷Islandskye sagy. Irlandskij epos... – S. 252.
- ⁵⁸Pys`mennie ystochnyky o konungax Upplēnda. – [elektronnyj resurs]. – rezhy-m dostupu: <http://ulfdalir.ru/sources/42/1220/1884/1110>
- ⁵⁹Saga pro Zolotogo Toryra. – [elektronnyj resurs]. – rezhy-m dostupu: <http://norse.ulver.com/src/isl/gullthorir/ru.html>
- ⁶⁰Gutalag // Iz rannej ystorii ... – S. 113 – 170, S. 131.
- ⁶¹Saga ob Egyle. Egils saga Skallagrímssonar. – [elektronnyj resurs]. – rezhy-m dostupu: <https://norse.ulver.com/src/isl/egil/ru.html>
- ⁶²Islandskye sagy. – T. 1. ... – S. 226.
- ⁶³Ibid., S. 142.
- ⁶⁴Pryad` o Torstejne Moshh` Hutorov. Þorsteins þátr bæjarmagns. – [elektronnyj resurs]. – rezhy-m dostupu: <https://norse.ulver.com/src/forn/thorsteinb/ru.html>
- ⁶⁵Palsson X. Odyny`heskoe v «Sage o Gysl`». – [elektronnyj resurs]. – rezhy-m dostupu: <https://norse.ulver.com/articles/palsson.html>; Vysoczkyj A.A. Odinichne u «Sazi pro syniv Droplaug». – [elektronnyj resurs]. – rezhy-m dostupu: <http://journals.hnpu.edu.ua/ojs/liter/article/view/199>
- ⁶⁶Saga o lyudyax iz Lososej Dolyni. – [elektronnyj resurs]. – rezhy-m dostupu: <https://norse.ulver.com/src/isl/laxdaela/ru.html>
- ⁶⁷Islandskye sagy. – T. 1... – S. 153.
- ⁶⁸Saga o Vyglunde. Viglundar saga. – [elektronnyj resurs]. – rezhy-m dostupu: <http://norse.narod.ru/src/isl/viglund/ru.html>
- ⁶⁹Uspensk`j F.B. Lyudy, teksti y veshhy. Iz istorii kul`turi srednevekovoj Skandynavii. – M.: FORUM: NEOLY`T, 2015. – S. 170.
- ⁷⁰Dzhakson T.N. Islandskye korolevskye sagy o Vostochnoj Evrope. – Russkij Fond Sodejstvyya Obrazovanyu y Nauke, 2012. – S. 283.

Olexiy Tretyakov. Contract killings in old scandinavian society (in the late VIII - middle XI). The article deals with the phenomenon of contract killings in early medieval Scandinavian society (VIII - middle XI).

It is shown in the research that the transformation of tribal system of feudal relations gave rise to numerous political and social conflicts. It was a major factor in the increase of violence during the Viking Age. Relationships in Scandinavian society regulated early medieval oral law, what was codified later in the XII - XIII centuries. Its social function was to create a system of compromises and peace. The publication traces the main forms of liability provided for murder. All the way it explains the basic forms of the revealed outlaw, exile and, in fact, a large quantity of illegal persons.

In the article was considered a significant role of the contract killings. Head of state or community used to do contract killings in the political struggle. Most of all them were realized also in the vendetta conflicts. There were use killers to escape the people who were in outlaw position of society. The main

categories of killers were such as:

- arms - professional soldiers. For confidential solve problems they were getting more influence and improved its financial situation.

- freemen who received compensation from the customer. In some cases they acted at their own risk. Some are regularly made such job.

- outlaw persons. Sometimes they was allowed to having patronage of famous *bonds* or *hesrirs*. In moments of crisis there was hunting process in the community for the people who were in a similar status. The opportunity gave them chance to withdraw the sentence and return to normal life.

The author of the article analyzes the possibility of entering women miliary formation and their possible part in the contract killings area. Attention is paid to identity the perpetrators, their relationship with elements of ritual worship of the god Odin (as the patron saint of soldiers), criminals and infringer boundaries of social norms.

Key words: *contract killings, early medieval Scandinavian society, the Viking warriors Age, outlaw, slaves.*

Третяков Олексій Несторович – здобувач кафедри історії стародавнього світу, середніх віків та музеєзнавства Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича. Науковий співробітник Чернівецького обласного музею народної архітектури та побуту. Коло наукових інтересів: історія Європейського раннього середньовіччя, історія епохи вікінгів, середньовічні маргінальні групи, історичні реконструкції, ставрографія.

Tretyakov Olexiy Nestorovich - Postgraduate of the Department of Ancient, Medieval History and museology in Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University. Scientific assistant of Chernivtsi Regional Museum of Folk Architecture and folk culture Research Interests: history of early medieval European historical period, the Viking Age, medieval marginal groups, historical reconstruction, stavrography.

Received: 02-10-2016

Advance Acces Publischer: November 2016

© O. Tretyakov, 2016